

АНОТАЦІЯ

Скрип'юк Б. І. «Вираження категорії темпоральності в німецькомовній пареміології» Дипломна робота другого (магістерського) рівня вищої освіти. На правах рукопису. Спеціальність 035 Філологія. Спеціалізація 035.043 Германські мови та літератури (переклад включно), перша – німецька. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ, 2023.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню паремій як важливої складової фразеології німецької мови, яка несе в собі відображення ментальності народу. Дослідження ролі паремій у вираженні різних категорій, понять є важливим, адже лінгвістика охоплює безліч аспектів, пов'язаних з цим явищем. Вивчення німецької пареміології показує, що ці фразеологічні одиниці володіють глибоким та оригінальним змістом, виражаючи особливості мислення та культурні відмінності між народами.

Фразеосемантичне поле темпоральності базується на позначеннях часу, пір року, місяців, частин доби, днів тижня, вікових періодів та релігійних й світських свят. Німецькі паремії, відображаючи темпоральні концепти, є виразними та оригінальними мікротекстами, які потребують додаткового дослідження, зокрема у контексті концептуалізації та порівняльного аналізу з іншими мовами. Робота пропонує глибше розуміння значущості паремій у вивченні мови та вказує на необхідність подальших досліджень щодо концептуалізації та порівняльного аналізу цього явища у контексті інших мовних традицій.

Ключові слова: пареміологія, паремії, німецька фразеологія, категорія темпоральності, фразеосемантичне поле.

ZUSAMMENFASSUNG

Skrypiuk B. I. «Ausdruck der Kategorie der Temporalität in der deutschen Parämiologie». Manuskript. Masterarbeit im Fachbereich 035 – Philologie, 035.043 Germanische Sprachen und Literaturen (inkl. Dolmetschen), die erste Sprache – Deutsch. W. Stefanyk-Vorkarpatenuniversität, Iwano-Frankiwsk, 2023.

Die Qualifikationsarbeit widmet sich der Untersuchung der Parämien als des wichtigen Bestandteils der deutschen Sprachphraseologie, die die Mentalität des Volkes widerspiegelt. Die Untersuchung der Rolle der Parämien beim Ausdruck verschiedener Kategorien und Begriffe ist nach wie vor wichtig, da die Linguistik viele Aspekte dieses Phänomens abdeckt. Die Untersuchung der deutschen Parämiologie zeigt, dass diese phraseologischen Einheiten tiefe und originelle Bedeutungen besitzen, die die Besonderheiten des Denkens und die kulturellen Unterschiede der Völker zum Ausdruck bringen.

Das phraseologische und semantische Feld der Temporalität basiert auf den Bezeichnungen von Zeit, Jahreszeiten, Monaten, Tagesabschnitten, Wochentagen, Altersperioden, religiösen und weltlichen Feiertagen. Die deutschen Parämien, die temporalen Konzepte widerspiegeln, sind ausdrucksstarke und originelle Mikrotexpte, die weiterer Forschung bedürfen, insbesondere im Zusammenhang mit der Konzeptualisierung und der vergleichenden Analyse mit anderen Sprachen. Die Qualifikationsarbeit bietet ein tieferes Verstehen Parämie der Bedeutung der Parämien beim Sprachenlernen und weist auf die Notwendigkeit weiterer Forschung zur Konzeptualisierung und der vergleichenden Analyse dieses Phänomens im Kontext anderer Sprachtraditionen hin.

Schlagwörter: Parämiologie, Parämie, deutsche Phraseologie, Kategorie der Temporalität, semantisches Phrasenfel

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	
ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I. Теоретичні засади дослідження.....	
1.1. Паремії як важлива складова частина фразеології німецької мови....	
1.2. Лінгвістичний статус паремій у фразеології німецької мови.....	
1.3. Паремії як етнокультурні маркери мовної картини світу.....	
1.4. Релевантність паремій у вербалізації концептів, категорій і понять картини світу	
Висновки до Розділу 1	
РОЗДІЛ II. ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ В НІМЕЦЬКОМОВНІЙ ПАРЕМІОЛОГІЇ.....	
2.1. Філософське та лінгвістичне трактування категорії темпоральності...	
2.2. Фразеосемантичне поле темпоральності та його складники.....	
2.3. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях часу та його складових	
2.4. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях пір року та місяців.....	
2.5. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях частин доби та днів тижня	
2.6. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях вікових періодів життя людини.....	
2.7. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях релігійних та світських свят	
Висновки до Розділу 2.....	
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТОК.....	

ВСТУП

Мова є духовним скарбом кожного народу. Вона є не лише засобом людського спілкування, а й джерелом пізнання етносу, народу, менталітету, історії, моралі та системи цінностей. Вона включає в себе культурні особливості народу. Важливою частиною німецької мови є фольклорна складова, зокрема, прислів'я та приказки, притчі, які складають її пареміологічний склад.

Паремії ставали об'єктом дослідження таких вчених, як О. Антонова, М. Бобро, А. Вітренко, О. Даниленко, З. Дубранська, Ю. Калиновський, В. Калко, Р. Кляппенбах, Ж. Колоїз, О. Корень, З. Коцюба, М. Музика, А. Огар, М. Пазяк, О. Рогач, В. Рудий, Б. Юськів, А. Яремчук та багатьох інших.

Актуальність теми дослідження зумовлена тією роллю паремій, яку вони відіграють у вербалізації концептів, категорій та понять картини світу, зокрема категорії темпоральності.

Мета роботи полягає в тому, щоб з'ясувати особливості вербалізації пареміями німецької мови категорії темпоральності.

Досягнення поставленої мети передбачає реалізацію таких завдань:

- 1) розглянути поняття паремії як важливої складової частини фразеології німецької мови;
- 2) простежити особливості лінгвістичного статусу паремій у фразеології німецької мови;
- 3) вивчити явище паремії як етнокультурних маркерів мовної картини світу;
- 4) дослідити специфіку релевантності паремій у вербалізації концептів, категорій і понять картини світу;
- 5) простежити специфіку філософського та лінгвістичного трактування категорії темпоральності;
- 6) проаналізувати фразеосемантичне поле темпоральності та його складники;

7) здійснити аналіз фразеосемантичних підгруп темпоральності, що базуються на позначеннях часу та його складових, пір року та місяців, частин доби та днів тижня, вікових періодів життя людини, а також на позначеннях релігійних та світських свят;

Об'єктом дослідження є паремії німецької мови, що вербалізують категорію темпоральності.

Предметом дослідження нашої роботи є особливості вираження категорії темпоральності в німецькомовній пареміології.

Матеріал дослідження складають паремії німецької мови, виокремлені шляхом суцільної вибірки із таких фразеографічних джерел, як «Німецько-український фразеологічний словник» (В. Гаврись, О. Пророченко), “Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten” (Duden) та «Перлини народної мудрості» (О. Кудіна, О. Пророченко).

Методи дослідження. Для реалізації мети та поставлених основних завдань в роботі використано такі методи дослідження:

- 1) описовий метод – для інтерпретації структурних і функціональних властивостей паремій;
- 2) метод суцільної вибірки, за допомогою якого було зібрано фактичний матеріал дослідження;
- 3) аналізу словникових дефініцій – для виявлення поточення слів та їх визначень у словниках;
- 4) кількісних підрахунків – для встановлення відсоткового співвідношення прикладів та визначення найбільш використовуваних паремій.

Теоретичне значення роботи полягає в дослідженні однієї із обширних складової частини фразеології - паремій, семантика яких маркована національно-культурною специфікою.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості їх використання у вивченні практичного курсу німецької мови, в подальшому дослідженні паремій в німецькій мові. Результати

дослідження можуть бути використані також при написанні курсових та магістерських робіт, а також навчально-методичних посібників з фразеології німецької мови.

Мета та завдання дослідження зумовили структуру нашої роботи, що складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 78 сторінки, із них 54 сторінок – основного тексту.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Німецька фразеологія почала розвиватися з давніх часів. Проте, пареміологія виокремилась як окрема галузь знань зовсім нещодавно. Зазвичай до неї включають прислів'я та приказки. Раніше їх виокремлювали як окремі поняття, але не позначали єдиним терміном «паремія». Можемо підсумувати, що паремія – це точний вислів, який характеризується узагальненістю, образністю та окремою думкою, ідеєю або настановою. Паремія містить у своїй семантиці відображення ментальності певного народу та має буквальний або метафоричний зміст.

Сьогодні у лінгвістиці разом із термінами «приказка» та «прислів'я» на означення жанру вживається поняття «паремія». Термін «пареміографія» має значення записування, збирання прислів'їв та «пареміологія» – наука про прислів'я, їх вивчення та пояснення. Однак, обидва терміни часто використовуються одночасно чи взаємозаміняють один одного. Визначення місця паремій у лінгвістиці завжди було складним та досі залишається актуальним, адже лінгвістика включає в себе безліч питань, які спрямовані на детальне вивчення паремій, зокрема німецьких.

Німецькі паремії мають досить обширну та глибинну семантику. За допомогою цього німецька пареміологія відіграє в мові достатньо важливу роль, зокрема додає мові виразності і оригінальності.

Паремії можуть виконувати ряд функцій: від вербалізації різноманітних концептів (наприклад, РОБОТА, ЗЕМЛЯ, ЗДОРОВ'Я тощо) до висвітлення категорій (наприклад, паремії можуть виступати репрезентантами текстової категорії інформативності; репрезентантами концептуальної інформації; засобами творення підтекстової інформації тощо) та картин світу. Різні вчені по-різному розглядають та досліджують це поняття, акцентуючи увагу на його різні ознаки.

Сьогодні поняття темпоральності стає об'єктом дослідження не тільки філософів, а й лінгвістів. Так, час в найзагальнішому розумінні є

денотатом, котрий висвітлюється через різні види темпорального значення. Множинність типів темпоральних значень спричинена тим, що багатоманітним та складним є сам денотат. Розглянувши особливості поняття лінгвістичної темпоральності, можемо підсумувати, що критика щодо дослідження часу як зовнішнього фактора щодо мови і необхідності висвітлювати природу мовного часу як внутрішнього фактора зумовили формування визначення лінгвістичного часу як темпоральної складності та багаторівневої категорії.

Фразеосемантичне поле темпоральності включає в себе різноманітні фразеологічні одиниці, котрі взаємопов'язані між собою різними аспектами часу і його сприйняттям в мові та культурі. У процесі дослідження було виокремлено такі фразеосемантичні підгрупи темпоральності: 1. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях часу та його складових. 2. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях пір року та місяців. 3. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях частин доби та днів тижня. 4. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях вікових періодів життя людини. 5. Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях релігійних та світських свят. Зі словників "Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten" (Duden), «Перлини народної мудрості» (О. Кудіна, О. Пророченко) та «Німецько-український фразеологічний словник» (В. Гаврись, О. Пророченко) було укладено вибірку паремій на позначення темпоральності. Відповідно до результатів кількісного аналізу, найбільше прикладів з нашої вибірки належить до фразеосемантичних груп «Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях частин доби та днів тижня» та «Фразеосемантична підгрупа темпоральності, що базується на позначеннях часу та його складових».

У ході дослідження німецькі паремії, які належать до фразеосемантичної підгрупи темпоральності, основою якої є позначення часу та його компонентів, було поділено на наступні тематичні групи: 1) загальне позначення часу; 2) позначення години; 3) позначення вічності. Відповідно до результатів кількісного аналізу, більша частина паремій належить до тематичної групи «Загальне позначення часу». Дещо менша кількість німецьких паремій належить до тематичних груп «Позначення години» та «Позначення вічності».

Німецькі паремії, які було включено до фразеосемантичної підгрупи темпоральності, основою якої є позначення пір року та місяців, було поділено на наступні тематичні групи: 1. «Паремії, які містять в собі назву пори року». 2. «Паремії, які містять в собі назву місяця». Згідно з результатами кількісного аналізу, більшість паремій належить до тематичної групи «Паремії, які містять в собі назву пори року». Дещо менша кількість німецьких паремій належить до тематичної групи «Паремії, які містять в собі назву місяця».

Німецькі паремії, які належать до фразеосемантичної підгрупи темпоральності, основою якої є позначення частин доби та днів тижня, було поділено на такі тематичні групи: 1. «Паремії на позначення частин доби». 2. «Паремії на позначення днів тижня». Як продемонстрували результати кількісного аналізу, більшість німецьких паремій належить до тематичної групи «Паремії на позначення частин доби». Значно менша кількість фразеологічних одиниць належить до тематичної групи «Паремії на позначення днів тижня».

Паремії з нашої вибірки, які належать до фразеосемантичної підгрупи темпоральності, основою якої є позначення вікових періодів життя людини, було поділено на наступні тематичні групи: 1. «Дитинство». 2. «Молодість». 3. «Старість». Результати кількісного аналізу показали, що більша частина німецьких паремій належить до

тематичної групи «Старість». Дещо менша кількість фразеологічних одиниць належить до тематичних груп «Дитинство» та «Молодість».

Німецькі паремії, які належать до фразеосемантичної підгрупи темпоральності, основою якої є позначення релігійних та світських свят, було поділено на наступні тематичні групи: 1. «Релігійні свята». 2. «Світські свята». Як продемонстрували результати кількісного аналізу, більшість німецьких паремій належить до тематичної групи «Релігійні свята». Значно менша кількість фразеологічних одиниць належить до тематичної групи «Світські свята».

Отже, в роботі нами розглянуто поняття паремії як важливої складової частини фразеології німецької мови; виявлено особливості лінгвістичного статусу паремій у фразеології німецької мови; розглянуто паремії як етнокультурних маркерів мовної картини світу; досліджено специфіку паремій у вербалізації концептів, категорій і понять картини світу; поточнено специфіку філософського та лінгвістичного трактування категорії темпоральності; проаналізовано фразеосемантичне поле темпоральності та його складники; здійснено аналіз фразеосемантичної підгрупи темпоральності, що базується на позначеннях часу та його складових (як от: день, година, хвилина, секунда тощо); виокремлено фразеосемантичну підгрупу темпоральності, що базується на позначеннях пір року та місяців; досліджено фразеосемантичну підгрупу темпоральності, що базується на позначеннях частин доби та днів тижня; проаналізовано фразеосемантичну підгрупу темпоральності, що базується на позначеннях вікових періодів життя людини; виокремлено фразеосемантичну підгрупу темпоральності, що базується на позначеннях релігійних та світських свят.